

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ТОВАРЛАРНИ ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ ВА ҚАЙТА ИШЛОВЧИ КОРХОНАЛАРНИНГ ЎЗАРО ҲАМКОРЛИГИ НЕГИЗИДА АГРОКЛАСТЕРЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Д.Т.Рўзиева - ТДИУ магистранти

Аннотация: Ушбу мақолада бугунги кунда қишлоқ хўжалигини жадал ривожлантириш, унинг иқтисодий самарадорлигини ошириш кластер тизими билан боғланмоқда. Президентимизнинг таъбири билан айтганда, у тез орада аграр соҳанинг локомотивига айланади. Бинобарин, қишлоқ хўжалиги, айниқса, пахтачилик тармоғи қанчалик саноатлашса, давлатнинг экспорт салоҳияти шунчалик ортади, халқнинг турмуш фаровонлиги юксалади.

Калит сўзлар: қишлоқ хўжалиги, товар, кластер, агрокластер, ўзаро ҳамкорлик.

Кириш: Қишлоқ хўжалиги товарларни ишлаб чиқарувчи ва қайта ишловчи корхоналарнинг ўзаро ҳамкорлиги негизда агрокластерларни ривожлантириш йўллари деганда нимани тушинамиз. Бу - ягона технологик занжирга бирлаштирилган корхоналар мажмуи, аҳоли турли қатламларини ўзида жамловчи боғлам, айти пайтда соҳада инновацион иқтисодиётга ўтишнинг муҳим босқичи ҳамдир. Чунки агрокластер шарофати билан қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлашнинг барча босқичидан ўтиб, экспортбоп тайёр маҳсулотга айланади. Содда қилиб айтганда, кластер тизими моҳиятдан бир мажмуа доирасида бир жамоа бўлиб ерларни шудгорлаш, чигит экиш, ғўзани парваришлаб, пахта ҳосилини йиғиб-териб олиш, хом ашёни қайта ишлашгача бўлган барча фаолиятни ўз ичига қамраб олади.

Мавзунинг ўрганилганлик даражаси. Ўзбекистон аграр соҳада олиб борилаётган тадқиқотларда қишлоқ хўжалиги тармоқлари ва корхоналарини ривожлантириш йўналишлари кенг ўрганилмоқда. Профессор А.Қ. Қодиров, и.ф.н. Р.Х.Тошматов ва бошқалар тадқиқотларида аграр сектор тармоқларини ривожлантириш ва улар ишлаб чиқаришини жойлаштиришда табиий ресурслардан фойдаланишни режалаштиришнинг услубий жиҳатлари таклиф этилган ва тармоқлар самарадорлиги манбалари асослаб берилган.

Тадқиқотлар методологияси. Мақолада илмий билишнинг анализ ва синтез, индукция ва дедукция, тизимли ёндашув, статистик ва молиявий таҳлил ҳамда иқтисодий-математик усуллардан фойдаланилди.

Асосий қисм. Қишлоқ хўжалиги товарларни ишлаб чиқарувчи ва қайта ишловчи корхоналарнинг ўзаро ҳамкорлиги негизда агрокластерларни ривожлантириш йўллари деганда нимани тушинамиз. Бу - ягона технологик

занжирга бирлаштирилган корхоналар мажмуи, аҳоли турли қатламларини ўзида жамловчи боғлам, айна пайтда соҳада инновацион иқтисодиётга ўтишнинг муҳим босқичи ҳамдир. Чунки агрокластер шарофати билан қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлашнинг барча босқичидан ўтиб, экспортбоп тайёр маҳсулотга айланади. Содда қилиб айтганда, агрокластер тизими моҳиятдан бир мажмуа доирасида бир жамоа бўлиб ерларни шудгорлаш, чигит экиш, ғўзани парваришлаб, пахта ҳосилини йиғиб-териб олиш, хом ашёни қайта ишлашгача бўлган барча фаолиятни ўз ичига қамраб олади.

Жаҳон тажрибаси ўрганиб кўрилганда. Франция ва Нидерландияда кластер тизими ўз самарасини кўрсатган. Бежизга Нидерландия қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш бўйича дунёда илғор мамлакатлар қаторида тилга олинади. Бу тизимни мамлакатимизда бутунлай новотарликка асосланган ҳолда олиб борилмоқда.

Кўзга ташланган дастлабки янгилик шуки, авваллари фермерлар бевосита «Ўзпахтасаноат» билан шартнома тузиб, уларни пахта толаси билан таъминлаб берган. «Ўзпахтасаноат»дан эса тўқимачилик корхоналари пахта сотиб оларди. Эндиликда фермер ва тўқимачилик корхонаси ўртасида узвийлик пайдо бўлмоқда. агрокластер тизими иккита йўналишда ташкил қилинди. Биринчиси, фермерлар ва тўқимачилик корхоналари ўртасида бевосита шартнома. Иккинчи, салмоғи юқори бўлган тўқимачилик корхоналари фермерликни ўзи шакллантирмоқда.

Ўз-ўзидан тушунарлики, энг илғор иш усули ҳам соҳада сўнгги бир неча ўн йилларда тўпланган муаммолар гирдобидан олиб чиқишга қодир эмас. Бунинг учун ҳам укув, билим, янги дунёқараш, пешона тери эвазига қилинган ҳалол меҳнат ва албатта, фидойилик талаб қилинади.

Президентимиз агрокластерларга мамлакатимиз қишлоқ хўжалигининг келажаги сифатида қарамоқда. Бу бежиз эмас. Аграр соҳа қанчалик саноатлашса, давлатнинг иқтисодий ва экспорт салоҳияти шунчалик ортади, халқимиз фаровонлиги юксалади.

Худудлар иқтисодиёти ривожланишида кластер усулининг асосий афзалликларидан бири – иқтисодий омиллар таъсири кучайиши ва маъмурий омиллар ролининг сусайишидир.

Бундан 5 аввал айримлар агрокластер жараёнларни фермерликдан кластер тизимига ўтиш, деб тушунапти. Ваҳоланки, фермер хўжалиги кластернинг бир бўғини, таркибий қисми. Юз бераётган ўзгаришлар қишлоқ хўжалиги тубдан ислоҳ қилинаётганини англатади.

Агрокластернинг фойдали жиҳатларини келтириб ўтсак.

— Хўжаликлар, корхоналарнинг тизимли занжири ташкил қилиниши эвазига турли йўқотишлар камаяди ва хомашёга муҳтожлик сингари ҳолатлар барҳам топади.

— Хомашё етиштириш, уни ташиш, сақлаш, қайта ишлаш, сотиш – буларнинг барчаси битта субъект томонидан амалга оширилади. Маҳсулот арзон ва сифатли бўлади.

— Қишлоққа саноатнинг кириб бориши туфайли одамлар индустриал меҳнат бобида ҳам кўникма, малака ҳосил қилади. Инновацион ғояларнинг айнан қишлоқларда шаклланиш имконияти юзага келади.

— Қишлоқларда аҳолининг иш билан таъминлаш имконияти кенгайди.

— агрокластер таркибидаги хўжаликлар, корхоналар ва бошқа субъектларнинг барқарор ишлаши таъминланади.

— агрокластерга асосланган иш юритиш механизми ҳар қандай шароитга мослаша олади, шунинг баробарида иқтисодий, ижтимоий муаммолар ҳал қилинишига кўмаклашади.

— Бир қанча соҳалар мутахассислари кооперацияси вужудга келади. Бу, ўз навбатида, инновацион иқтисодиётга ўтиш учун йўл очади.

Хулоса шуки, қишлоқ хўжалиги товарларни ишлаб чиқарувчи ва қайта ишловчи корхоналарнинг ўзаро ҳамкорлиги негизида агрокластерларни ривожлантириш йўллари орқали ерга ишлов берувчилардан тортиб, маҳсулотни сотувчиларгача бўлганларнинг манфаати бир-бирига чамбарчас боғлангандагина аграр соҳа жадал ривожланади.

Фойдаланган адабиётлар:

1. Черенко Г. Агрохолдинги як нові організаційні форми крупнотоварного господарювання в агробізнесі України // Аграрна економіка. – 2012. - № 1 – 2. – С.34 – 40

2. Қодиров А.М., Тошматов Р.Х. ва б. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини рационал жойлаштириш учун табиий ресурс салоҳиятини аниқлаш бўйича илмий – услуби ёндашув. Монография. – Т.: LECCON PRESS, 2017, - 229 б.

3. Беркинов Б.Б. Институционал иқтисодиёт: дарслик. – Т.: FAN va technology, 2018. – 228 б.

4. Авазходжаева Д.М. Развитие аграрного сектора экономики Узбекистана. Экономика и управление. Молодой ученый. № 17 (151), 2017. – С. 321 – 323.

5. Газимагамедова Ф.Р. Реформирование аграрного сектора экономики // Вестник Евразийской науки. 2019, № 3, Том 11.

<https://lex.uz/docs/4378526>